

"Làm đi u thì n, đi u lành nh cây c mùa xuân (không th y t mà t lúc nào không hay);
Làm đi u d, đi u ác cho ng i, g ng nh c c đá mài dao (không th y mòn mà nó mòn, h t lúc
nào không bị t)"

Ông Ba đ nh nh p h p r u, nh ng l i đ ly xu ng, b o tôi:

- N a! tui đã nói v i chú bao nhiêu l n r i! Đ ng g i tui b ng bác n a. G i b ng anh đi! Anh,
a...anh, có gì thì t thời cho chú đâu? B tui h ng đáng làm anh chú sao?

Tôi c i c i. Ông Ba nh h n cha tôi con giáp và ch l n h n ch Hai tôi năm b y tu i. N u là
con tr ng, tôi g i ông Ba b ng anh ch ng có gì đáng nói. Đàng n y, tôi l i là đ a con th m i

hai trong gia đình, tính ra tôi nhỏ hơn ông Ba gần ba mươi tuổi và, con gái đầu lòng của ông Ba còn lớn hơn tôi, tôi có con cái đùm bọc. Tôi gọi bạn anh coi sao được? Lẽ ra, tôi gọi ông Ba bạn chú là hợp lý nhất. Nhưng tôi vẫn gọi, vì đã gọi ông Ba bạn bác từ lâu rồi, nó đã thành “cái lệ”. Đừng lo cách xưng hô coi nó thật kỳ khôi!

Nhưng lần trước - khi mới quen, tôi gọi ông Ba bạn bác, ông rất hài lòng, nhưng mấy lần sau này - nhất là hôm nay, đột ngột ông không chịu mà còn ngăn cản tôi phải gọi bạn anh. Lý do rất đơn giản. Ông nói:

- Họng phải là tui muốn mượn... như đâu chú. Tui đã nói với chú rồi, tui họng có em. Em ruột đó, chỉ ba cái thằng em bà con lấy gì đóng cũng họng họng. Nhưng tôi nó, có đứa nào biết chỉ biết nghĩa gì đâu! Chỉ Hán đó mà! Đột ngột vậy làm sao tui tâm tình được? Còn như mà thông hiểu chỉ nghĩa như chú, bây giờ hiểu lầm. Bởi vậy, tui rất khoái chú. Ý tui, tui mượn kết nghĩa để huynh với chú.

Tôi sùng sục:

- Đồ!... Thôi để con gọi bạn chú coi được hơn đó... bác! Con còn như họng...

Ông Ba gật phắc:

- Đâu được, như là gì cũng vậy. Bởi chú như tuổi rồi tui họng kết nghĩa để huynh với chú được sao? Trong truyện Tàu biết bao nhiêu người kết nghĩa bạn họng mà tuổi tác cũng như tôi với chú, có sao đâu? Ăn thua cái tình cái nghĩa với nhau thôi. À! khi kết nghĩa anh em mà tuổi tác chênh lệch như tôi với chú, người ta gọi là họng chú?

- Đồ! Bạn vong niên.

Ông Ba búng tay không cần kêu:

- Thưa chú ạ! Bị t ngay mà! Nói ra là chú biết liền. Thôi, uống đi chú. Uống đi. Đừng bỏ bụng tui nghen!

Kể từ giây phút đó, vai v, tôi đã “có hng” trong gia đình n. Tôi nghiễm nhiên là chú của “bý tr” bên đ, mà đ a l n nh t h n tôi b n năm tu i.

Hng chí, ông Ba quay ra sau nhà b o “s p nh”:

- Thi u Ph ng đâu rồi! À! con l a coi con cá lóc nào tr ng tr ng n ng cho ba m y con n a đi con. Đ ba v i chú Út bày nh u cho th a tình th a chí b a nay coi!

Tôi nhìn ông Ba ái ng i. Ông l i gi c:

- Ăn đi chú. Nè! ăn cá ph i ăn nh v y m i đã.

Đ n, ông vói tay l y chén c a tôi đ tr c m t, r i dùng hai ngón tay k p đ u cá, tay kia dùng đũa tu t hai bên mình cá t trên xu ng đ i, r i b ph n còn l i vào cái ch u đ ng x ng m p mé đ y. Ông đ y cái chén đ y cá v phía tôi. Tôi nhìn ch u x ng cá, t nhiên “phát ngán”. Đ ng nh đoán đ c ý tôi, ông Ba b o:

- Ăn đi! M n gì mà chú ng i th ra đó v y? Ăn xong, mình đem ch u x ng n y đ xu ng m ng nuôi cá. Cá l n nó l i nuôi mình. Vòng quanh nh v y đó mà...

Ông Ba thích tôi vì ba cái v n li ng ch Nho c a tôi. Còn tôi thích ông vì nhi u lý do l m. Thích thì nhi u mà không có cái gì đ m nét, rõ ràng nên r t khó đi n t . Đ u tiên có th là s ho t bát, c i m , phóng khoáng c a ng i dân mi n Tây Nam B . H hi u khách, th t thà, ngh sĩ tính. B t c lúc nào cũng có cái gì ti m n trong h nh m t b n s c anh hùng! Ngoài nh ng th y ra, tôi còn nh n th y ông có “cái gì” th t là trí th c n a...

Quả vậy, ở trong cái vùng khốn khổ, cò gáy này mà có một người “thông kinh đi n” và “biết chữ nghĩa” như ông Ba quả là hiếm lắm.

Gia đình ông Ba là người trẻ thì lập số 3 này kể cả u nhót, nên mọi chuyện xa, chuyện này vùng này không đi u gì ông không biết. Chẳng phải biết khi khi mà còn biết từng n n a. Tôi nghĩ, ông Ba là “pho t đi n s ng” mà nh đ t n y. Đi u đó làm cho tôi thích nh t, b i tính tôi a tò mò, thích “kh o c”. Nhưng gì “pho t đi n s ng” y có thì t ng lai tôi cũng có nh th . Và, s hi u biết y s giúp cho tôi r t nh u trong vi c vi t lách sau n y. Tôi khoái chí ra m t. Mãi suy nghĩ, tôi quên h n có ông Ba ng i bên c nh, cho đ n khi:

- Chú nó th y tui đ t tên cho m y nh đ c hôn?

Tôi nh ch t t nh:

- Em nghĩ, đ t tên con nh anh Ba thì quá khiêm nh ng. Người ta đ t tên con th ng ch n ch lót nghe cho nó g g l m l t. Còn anh, anh ch dùng ch “Thi u” làm tên lót cho “t i nh ” nhà.

- H ng ph i khiêm nh ng đâu chú! Đó là th t tâm tui nói lên “cái thi u” c a tui đó thôi. Chú nghe nè! Thi u Tài, Thi u Đ c, Thi u Ph ng, Thi u Danh. V i t i n b c, mình biết đ thì nó đ , “tri túc t i n túc, hà th i túc” mà chú. Còn tài, đ c biết sao cho đ ? Ti ng th m (Ph ng Danh) cũng v y. C đ i tìm hoài cũng h ng có, l y đâu mà h ng thi u? Chú nghĩ có ph i hôn?

R i ông c i bu n:

- Mình thi u thì mình ch u thi u. Mình đ t tên con là “Thi u”, đ l n lên nó biết gìn gi , t i t ki m v y mà...

***

Có l&#n, tôi th&#y m&#t th&#a ru&#ng c&# năng m&#c b&#t ngàn. T&# b&# ch&#y tí t chân tr&#i, tôi l&#y làm tí c&#; vì, n&#u thay vào đó là lúa thì ng&#&#i dân &# đây đ&#&#c no &# m bi&#t bao nhiêu. Tôi nói lên ý nghĩ c&#a mình thì đ&#&#c ông Ba đáp:

- Chú nói đúng đó. H&#i tui còn nh&#, &# đó là lúa ch&# đâu ph&#i năng. Lúa &#i là lúa, b&#n b&# nhìn mút m&#t. Chú th&#y hôn, bên n&#y là kinh Ch&# Chí, bên kia là kinh Th&#y Cai... đ&# h&#t, h&# đào ngang x&# đ&#c ngó nh&# màn nh&#n. H&#i đó, đ&#t c&#a ch&# đ&#n nào thì ng&#&#i đó cho đào kinh, nên ng&#&#i ta l&#y tên c&#a h&# đ&#t cho con kênh h&# đào, mi&#t r&#i thành đ&#a danh luôn. M&#y ông ch&# đ&#n h&# cho đào kinh đ&# r&# phèn, mà cũng đ&# ch&# lúa cho tí n, ch&# ù quân ngũ nào c&# (1) cho xu&#? Lúc ch&# v&#, ph&#i khô cho vào “l&#m”. Chà ! chà! ch&#c chú ch&#a bi&#t “l&#m” là cái gì nên nghe l&# tai l&#m ph&#i hôn? L&#m lúa là nh&#ng dây nhà c&#t đ&# v&#a lúa, nó cũng gi&#ng nh&# nhà mình &# v&#y nè, nh&#ng vách đ&#&#c m&#n kiên c&# h&#n, đ&# ch&#a lúa không b&# s&#t. Ng&#&#i ta ch&#a lúa vào đó ch&# h&#ng m&#n b&# (2) m&#n bi&#t gì c&#. &# mi&#t Gành Hào còn có “l&#m chi&#c” và “l&#m đôi” n&#a. L&#m chi&#c, ch&# ch&#a ch&#ng m&#&#i m&#y ngàn gi&# (3) lúa. L&#m đôi thì ch&#a b&#ng hai ho&#c ba l&#n l&#m chi&#c. B&#y gi&#ng&#&#i đồng, đ&#ng ru&#ng b&# chia năm x&# b&#y. M&#i mùa ng&#&#i nào nhi&#u l&#m cũng ch&# có kho&#ng vài ngàn gi&# là quá m&#c r&#i, nên h&# xây b&# ch&#a lúa ch&# h&#ng còn c&#t l&#m nh&# tr&#&#c n&#a.

- Nh&# v&#y, đ&#i s&#ng ng&#&#i dân lúc đó ch&#c kh&#e l&#m, h&# anh?

Tôi h&#i xong ch&#t th&#y mình ng&# ng&#n. Nh&#ng câu tr&# l&#i c&#a ông Ba đã đánh tan ý nghĩ &#y.

Ông Ba c&#&#i d&# d&#i:

- Kh&#e sao mà kh&#e! Cái th&# m&#n tôi m&#i thì đ&#i nào cũng nh&# đ&#i n&#y. Ru&#ng lúa nhi&#u, nh&#ng là ru&#ng lúa c&#a ch&# đ&#n, ch&# nào ph&#i c&#a tá đ&#n đâu! Th&#i nào cũng v&#y, ch&# có “dân ngu cu đen” là ph&#i c&#nh “trên răng đ&#&#i d&#i” đó chú! H&# m&#n qu&#n qu&#t su&#t năm ch&# t&# m&#n công không cho ch&#. Ng&#&#i nào g&#p v&# đ&#n ch&# nhân đ&#c thì đ&# kh&#, h&#ng may g&#p b&#n c&#&#ng hào ác bá thì nó b&#c l&#t t&#n x&#&#ng t&#y, ch&#ng khác gì b&#n th&#c dân b&#c l&#t ng&#&#i b&#n x&#. V&#y mà m&#i l&#n T&#t đ&#n, tá đ&#n còn ph&#i “T&#t” cho ch&# đ&#n n&#a đó chú. L&# v&#t T&#t ít nh&#t cũng là c&#p gà hay c&#p v&#t. M&#t lão ch&# đ&#n có ch&#ng trăm tá đ&#n tr&# lên, chú th&# làm con tính coi, m&#i k&# T&#t đ&#n h&# đ&#&#c bao nhiêu gà v&#t. Ăn c&# năm không h&#t.

À! chác chú đã nghe nói vä công tä Bäc Liêu chä gì? Đó là cäu ba Trän Trinh Huy, con cäa ông häi đäng Trän Trinh Träch đó chú. ä Vĩnh Châu còn hai con kinh mang tên hai ông näy. Mäy ngôi nhà đä sä näm đäc theo bä sông, gän cäu Quäy đäu là cäa hä Trän hät đó chú! Đäi säng cäa dòng täc näy chäng khác gì vua chúa hät. Tá đän cäa hä Trän may hän tá đän cäa các đäa chä khác. Hä Trän không đän näi bäo ngäc.

ä vùng näy, chä có lão đän chä hä Hoàn thì đáng ghi vào sách “tang thäng ngäu läc” läm.

Tôi häi:

- Chuyän đó nhä thä nào väy anh Ba?

Ông kä:

- Khoäng năm 1924, ông đäa chä hä Hoàn có mäy trăm mäu ruäng, đäi tay có cä trăm tá đän. Ngoài lä đäng lúa ruäng hàng năm, hä còn phäi đäng vai “lính” mà ông “quan Hoàn” muän kêu gäi bät cä lúc nào lão ta näi häng. Lão ta tä đät cho mình cái täc lä rät käc cäc, là nhäng tá đän trong tay lão ta cai quän, phäi tuân hành tuyät đäi mänh länh cäa lão ta. Lão Hoàn coi đän thä cäa y nhä là lãnh đäa cäa mät sä quân (4). Nhà lão có hai mäi nam nä gia nhân phäc đäch trong ngoài ngoài. Ngoài ra, còn có mäi tên läc đän väa män “lính gác”, väa män bäo vä khi lão ta ra ngoài. Đäng đäu nhäng tên läc đän là mät vä sä gäc ngäi Xiêm La (5).

Chä Hoàn có hai đäi vä räi, häng hiäu sao hai bà vä cäa lão đäu chät säm. Ngäi vä cä häng có con näi tä. Bà thä hai thì có hai ngäi con. Thäng con trai län là Hai Thä, cô con gái kä là Ba Häng. Thäng Thä giäng cha nó nhä hai cái bánh đúc cùng khuôn. Vì là con trai mät nên tä cái mảnh khäe gian ác nhä nhät nhät, lão Hoàn cũng häng quen truyän läi cho thäng con trai cäng cäa lão. Nhäng Hai Thä còn träi hän lão vä tính läu cá và cách vung väi tiän. Cũng may, trong cäng rau säu vän còn mät lá nguyên vän. Đó là cô Ba Häng, mät bông hoa ngät ngào nhân ái trong mät gia đänh näc mùi gian ác.

Nh&p xong mi&ng r&u, ông ti&p:

- Út Tiên là v& th& ba c&a lão Hoàn, nh&ng k& trên ng&&i đ&&i đ&u kêu Út Tiên b&ng “bà T&”, ch& h&ng kêu b&ng “bà Ba” nh& cách kêu bình th&&ng đ& ch&ngôi th& nh&ng bà v& l& c&a các đ& n ch& th&i đó. Ti&n thân c&a Út Tiên là gái h&ng sang & t&nh, tính n&t bà T& tr&&c kia nh& th& nào ch&ng ai bi&t, song t& khi v& m&n v& nh& lão Hoàn thì Út Tiên ít nói, bàng quan tr&&c m&i s&, nên khó ai hi&u đ&&c lòng bà. Có đ&u, m&i ng&&i bi&t ch&c ch&n là, bà T& r&t ngán cô Ba H&&ng, vì ph&m h&nh c&a cô. Ngán Hai Th& vì tánh &u t& và ba tr&n. Và, ngán lão Hoàn vì ông ta có quá nhi&u... ti&n! Bà T& cùng l&a tu&i v&i cô Ba, và có l& vì ng&i cách x&ng hô nên ng&&i ta ít khi th&y bà T& nói chuy&n v&i hai đ&a con ch&ng.

Trong nhà lão Hoàn, còn có m&t nh&n v&t đáng nh&c t&i n&a đó là Năm V&n, tr&c tu&i Hai Th&. Năm V&n là qu&n gia và mà cũng là “con c&ng” c&a lão Hoàn. Lão ta t& hào v& ng&&i giúp vi&c đ&m đ&ng, c&n m&n c&a mình. Ban đ&u, ch& Hoàn h&ng bi&t Năm V&n “tài gi&i” nh& v&y, đ&n m&t b&a có quan Tây đ&n nhà, trong khi ch& đ& ti&c, thì th&y thông ngôn xin v&ng m&t đ& “đ& ngoài” (6). Trong khi đó, quan Tây c& x& ào ào ti&ng Phú Lang Sa (7) m&n cho lão Hoàn c& đ& m&t ra ch&u tr&n. May sao, Năm V&n bèn b&t ti&ng Tây rôm r&p, r&i còn đ&ch ti&ng Tây ra ti&ng ta cho lão Hoàn nghe, khi&n lão ta mu&n chóng m&t.

Sau đó, lão ta m&nh đ&n tuyên b& r&t hách xì x&ng, “trong tri&u” có văn võ song toàn, bên ngoài thì có xã, huy&n b&n bè vây cánh, thì lo gì “v&&ng qu&c” ta không c&&ng th&nh đ&i đ&i.”

Lão Hoàn vì quá ch& quan mà tuyên b& nh& v&y, nh&ng h&ng bi&t r&ng v&i cái “v&&ng qu&c” đ&&c xây đ&ng trên m& hôi n&&c m&t c&a ng&&i khác, thì chú nghĩ coi v&i “nhân tài” lão ta đang có, li&u có th& gìn gi& đ&&c bao lâu?

Tôi kh& g&t đ&u tán đ&ng nh&n đ&nh c&a ông Ba, trong khi ông ti&p:

- Trong đ&i s&ng, n&u không gieo cái đ&c, thì cái h&a t&t nhiên s& t&i g&n. Chú còn nh& câu, “Hành thi&n chi nhân nh& xuân viên chi th&o; Hành ác chi nhân nh& ma đao chi th&ch” hôn?

Tôi g&t đ&u, nói:

- Làm đi u thi n, đi u lành nh cây c mùa xuân (không th y t t mà t t lúc nào không hay);
Làm đi u d , đi u ác cho ng i, gi ng nh c c đá mài dao (không th y mòn mà nó mòn, h t lúc nào không bi t).

Ông Ba c i đ c ý:

- Gi i nghĩa nh chú m i th t là đúng là “ng i thông thái ch nghĩa”. Tui bi t, tui k t nghĩa v i chú là trúng phúc mà...

Nh p m t h p r u, khà m t ti ng to, ông ti p:

- Cái h a c a lão Hoàn chính là Hai Th , th ng con c ng c a lão ta. Tui nghĩ, tr i cao có m t đó chú! M n cha m mà ác đ c, b c l t c a ng i, l y công s c c a ng i đ m n giàu, c y th quy n, d a vào c a c i chèn ép, l n áp ng i thì tr i nào đ yên ph i hôn chú? Nói nôm na, gieo th nào thì g t th đó, có ai c y lúa mà hái đ u bao gi đâu chú! Lão Hoàn m n quá nhi u đi u ác thành th tr i cho Hai Th đ u thai m n con lão đ phá banh cái s n nghi p y đó chú. Chú bi t hôn, Hai Th có cái tính th t là ác ôn, khi đi đâu thì nó hay kêu tá đ n công nó đi.

R i nh không k m ch đ c s nóng gi n, ông Ba h n h c, ti p:

- Nó b t ng i ta m n ng a cho nó c i (c i). Chú th y kh n n n ch a? Ch tr khi nào nó lên t nh đánh bài hay ch i đ thì tá đ n m i thoát kh i c nh m i r y thôi!

Ng ng m t chút, ông Ba v a l y m y đ t xoài cu n v i m y c ng rau th m, v a ti p:

- Đ n mùa thu lúa ru ng, thì y nh r ng, ph i có nhi u đi u x y t i tá đ n. M i khi có ng i đem lúa đ n, Hai Th bèn h t m t n m lúa b vào ch u n c, n u chìm h t thì thôi, n u còn

h&t nào n&i lên thì nó nói v&i tá đ&i n &y, “m&y n&p tr&u h& m&y? M&y ăn tr&u đ&c không mà đ&p cho tao?”

C& m&i mùa đ&ng lúa ru&ng nh& v&y, ít nh&t có hàng ch&c ng&&i “n&p tr&u” b& cha con lão Hoàn gi&i quy&t, “t&m tr&i tha t&i bây. Đ& chu&c t&i m&i đ&a lau c&t nhà m&&i l&n.”

Chuy&n h&ng m&i l& gì, nên sau khi nghe l&nh truy&n ra, m&i tá đ&i n b&n l&y m&t bao b&, vào nhà chánh, leo lên m&y cây c&t nhà to nh& c&t đ&nh làng, r&i ôm bao tu&t xu&ng. M&i nghe coi b& ch&ng ăn thua gì. Thi&t ra, khi tu&t xu&ng thì kh&e l&m, ch& khi leo lên thì ph&i bi&t, vì c&t nhà lau nh& v&y đã hàng m&y ch&c năm r&i, nó bóng láng và tr&n nh& thoa m&, leo lên tu&t xu&ng m&y l&n là th& h&ng ra h&i. Nh&ng h& c& ph&i “vui v&” m&n, vì thà m&n nh& v&y còn h&n đ&m lúa v& m&n l&i. Mà m&n l&i có yên đ&u, vì m&n l&i t&c là ch&c gi&n c&u Hai r&i, mà khi c&u Hai gi&n thì h&u qu& sao mà l&&ng tr&&c đ&c chú?

Hai Th& ngoài thú c&&i ng&a ng&&i, có cái thú khác ác nghi&t h&n, là nó không thèm l&y v&, mà l&i thích chim v& tá đ&i n. Vô phúc tá đ&i n nào có v& coi đ&c, b& nó đ& ý, thì s&m mu&n gì nó cũng cu&m v& ng&&i ta.

Đ& tui nh& l&i coi... À! À... có l&n nó th&y v& c&a T& Cung, là con gái c&a ông Ba Hóa. V&n là m&t võ sĩ, t&ng mãi võ S&n Đ&ng bán thu&c kh&p Nam K& L&c T&nh. Sau đ&t tranh tài v&i hai anh em võ sĩ Hu&nh Phi Long, Hu&nh Phi H& ông Ba Hóa b& thua, b&n v& n đ&t & x&m trên đ&y. Th&ng Th& nó th&y mát m&t, b&n th& đ&. Đ& đ& không đ&c, nó đ&a đ&m, nh&ng cũng không đ&c. Nó b&n cùng l& b& h& đ&n nhà làm c&n, ôm đ&i v& ng&&i ta. V& T& Cung đ&ng ch&ng tr& đ& đ&i thì T& Cung v& t&i. Nóng lòng, máu gi&n trào lên. T& Cung sinh li&u, b&t k& tr&i đ&t n&a ch& Hai Th& thì nh&m nh&e gì ph&i hôn chú? T& Cung vung tay đ&m vào m&t Hai Th& m&t cú nh& tr&i gi&ng. Hai Th& s&c máu mũi. Máu me ch&y tùm lum. Trong khi T& Cung đ&nh b&i thêm m&y cú n&a thì y b& đ&m th& h& đ&u trâu m&t ng&a c&a Hai Th& &p vào b&t tr&i r&i đ&nh nh& t&.

Nh&p thêm h&p r&&u cho th&m gi&ng, ông Ba ti&p:

- Vài ngày sau, tai h&a đ& xu&ng đ&u gia đ&nh T& Cung, h&n b& b&t vì t&i tr&m v&i tang v&t còn gi&u đ&&i g&m gi&&ng trong bu&ng c&a v& ch&ng y. Chuy&n x&y ra, đ&a con nít cũng bi&t đó là âm m&u thâm đ&c c&a cha con lão Hoàn. Nh&ng vì s& tai bay h&a g&i, ch&ng ai dám nói l&i

nào. Chú coi, ăn &# th&#t nhân sát đ&#c nh&# v&#y thì tr&#i đ&#t nào dung tha! Ph&#i hôn chú?

Tôi ph&# h&#a:

- Bà&# m&#u l&#p ch&#&#c h&#i ng&#&#i nh&# v&#y là quá v&#ng v&#, tr&#n tr&#o. Ch&#ng khác gì chuy&#n Th&#ch Sanh ăn c&#p vàng trong chuy&#n c&# tích.

- Nh&#ng đ&#i đ&#u có nh&# t&#i v&#i chú t&#&#ng. Hi&#u qu&# c&#a nó làm cho Hai Th&# r&#t hài lòng. Sau đó T&# Cung b&# đ&#y đi bi&#t x&# b&# l&#i con v&# tr&# m&#ng mà Hai Th&# đ&#ng th&#m mu&#n. Nhà giàu mà th&#m ăn thì h&#ng bao gi&# đ&# ch&#y n&#&#c mi&#ng. Lòng d&#m trong th&#ng Hai Th&# cũng v&#y, nó h&#ng b&# b&#t c&# c&# h&#i nào! Th&# là nó kéo b&#n ma v&#&#ng đ&#n t&#p l&#u c&#a v&# T&# Cung. L&#n đó, Hai Th&# b&# v&# T&# Cung ph&#n đ&#i quy&#t li&#t. Ph&#n quy&#t gi&# g&#n tr&#nh ti&#t, ph&#n quy&#t tr&# thù ch&#ng. Trong c&#n nguy ng&#t, v&# Tu Cung v&# ngay cái ph&#ng (7), v&#n là con gái c&#a võ sĩ, đã t&#ng theo cha đi tám ph&#ng t&# x&#, cô nàng vung tay múa ph&#ng v&#v&#. Hai Th&# &# có đ&#m thu&#c h&#, l&#i kh&#nh th&#&#ng đ&#&#ng (8) bà, h&#n đ&#nh nh&#o vô c&#&#p ph&#ng r&#i ô&#m đ&#i, ai d&#e b&# v&# T&# Cung cho m&#t ph&#ng vô ngay &#ng quy&#n, làm nó s&#m bà ch&#e (9).

B&#n tay sai c&#a Hai Th&# th&#y “ch&# t&#&#ng” lâm nguy b&#n g&#y g&#c h&# nhau nh&#o vô. V&# T&# Cung ch&#ng tr&# đ&# đ&#i, nh&#ng “m&#nh h&# nan đ&#ch qu&#n h&#” mà chú! V&#i l&#i, v&# T&# Cung là thân ph&#n đ&#&#ng bà s&#c y&#u, nên b&# đ&#m lâu la c&#a Hai Th&# b&#t tr&#i l&#i. Hai Th&# l&#y ph&#ng gi&#t ch&#t v&# T&# Cung r&#i phóng l&#a đ&#t nhà. V&#y là v&# T&# Cung ch&#t vì h&#a ho&#n.

Ông Ba đ&#m chiêu m&#t lát, r&#i m&# h&# :

- Lu&#t pháp th&#i đó là nh&# v&#y. Ch&#c chú cũng nh&# câu c&#a thánh hi&#n, “Ki&#n nghĩa b&#t di vô đ&#ng gi&#.” V&#y mà, tui bi&#t t&#t c&# t&#i l&#i c&#a Hai Th&# mà tui l&#i làm th&#nh. Tui t&# th&#y mình quá nhu nh&#&#c, y&#u h&#n ph&#i hôn chú?

Tôi đ&#p:

- Anh nghĩ chí ph&#i, nh&#ng cũng có câu, “M&#nh h&# nan đ&#ch qu&#n h&#.” L&#i có câu, “Đ&# kim ngân phát lu&#t l&#.” Th&#i đó, anh im l&#ng là ph&#i. V&# l&#i, anh không ph&#i là m&#nh h&# mà ch&# có l&#&#ng tâm thì anh làm gì đ&#&#c? Lúc đó, anh im l&#ng là anh “bi&#t s&#ng” ch&# ch&#ng ph&#i h&#n. Anh ch&#ng

Tôi sợ hãi vì biết chắc anh trong hoàn cảnh đó, chắc là anh vào bệnh "trí gi" rồi! Nếu ai mà biết chuyện đó như anh thì họ cũng đành im lặng thôi!

Ông Ba ngậm ngùi:

- Họng phải đâu chú! Tôi biết chú thích nói tui mà nói như vậy, anh ơi tui như vậy để tui cảm thấy lòng mình cũng bình an "gót" (10) dày vò. Trong lòng tôi, lúc nào tôi cũng thấy mình thìu trách nhiệm mình ngậm ngùi. Đã vậy, mà còn dung túng cho kẻ sát nhân ác độc sống ngoài vòng pháp luật. Tôi thấy tui không xứng đáng làm một CON NGƯỜI.

Tôi cảm thông với lòng của ông Ba và muốn xua đuổi nó, ra dám nói. Có lẽ vì anh ngậm ngùi thân phận tôi đòi của mình. Nhưng lòng tôi bình cách:

- Chuyện cũ đã qua rồi. Anh không nên bận khoăn. Bây giờ "dzô" một cái rồi kể tiếp chuyện bà T đi anh!

Sau khi họp xong rồi, ông Ba chỉu ý tôi:

- Một đứa họ tên bắt gặp với mọi người là ông Ch Hoàn để nhiên ngã ra chết bệnh tình. Cái chết dù là của một tên bệnh nhân, mà lại là chết một người đàn ông, có nhiều tiếng tăm ở đây, lại còn là cái chết bệnh nhân, nên ai nói cũng bàn tán xôn xao. Giờ đi thì có người mang người lo. Họ mang vì một tên ôn dịch đã chết. Họ lo vì sự thăng Hai Th có toàn quyền nó còn ác độc hơn thằng cha của nó. Lão Hoàn chết chừa được bao lâu thì gia đình lão ta xảy ra nhiều biến cố. Đều tiên là Hai Th rồi... Bà T.

Tôi ngạc nhiên:

- Sao lo luôn vậy?

- Lo&n luân? Nh&ng v&n có th& gi&i thích đ&c mà chú! Út Tiên là dân ch&i có ti&ng tăm. Bi&t đầu tr&c lão Hoàn, Hai Th& đã t&ng ăn n&m v&i cô ta r&i. Đi&u n&y có lý l&m chú, vì Hai Th& là tay ăn ch&i b&t m&ng ch&ng nh&ng & t&nh thôi mà luôn & Sègòn n&a đó. Ch& nào có đ&ng, có & là nó bi&t h&t ráo! Nó bi&t nh&ng ch& ăn ch&i nh& mình bi&t hai bàn tay c&a mình có m&y ngón v&y đó chú!

Bây gi& hai ng&&i & chung nhà, cai gai tr&c m&t h&ng còn n&a. Mà h&ng ch&ng cái gai đó do chính Hai Th& nh& n&a đó ghen chú! Chú nghĩ coi, m&t bên là th&ng đ&ng ông háo s&c, m&t bên là con m& đ&ng bà t&ng là gái giang h& thì t&i nó ng&i gì lo&n luân v&i h&ng lo&n luân chú!

Tôi h&i đ& câu chuy&n thêm ph&n h&p đ&n:

- Sau đó r&i nh& th& nào anh?

Ông Ba ra đ&u nh& b&o tôi đ&ng nôn nóng, vì câu chuy&n còn dài:

- L&i m&t đi&u l& n&a là t& khi chánh th&c ăn & v&i Út Tiên, Hai Th& tr& nên đ&ng đ&n v&i m&i ng&&i. H&n không còn l&ng nh&ng v&i v& tá đi&n, cũng không còn ăn ch&i trác táng nh& tr&c. Ng&&i ta b&o nhau, Hai Th& “cúi đ&u ch&u phép” Út Tiên nh& con dê con tr&c b&y sói đ&.

Sau năm 1930, phong trào “nông dân n&i đ&y” đã đánh đ&u ngày tàn c&a Hai Th&. Không ph&i vì đi&n s&n b& phân chia mà vì c& hai v& ch&ng đ&u th&y có tri&u ch&ng b&nh cùi (11). V&a đau đ&n, v&a x&u h&, nên h& vào &n c& & m&t xóm nh& trên b& sông Trèm Tr&m.

- Sao h& phát cùi v&y anh?

- Hai Th& nghĩ r&ng ng&&i tá đi&n nào đó h&n thù gia đình nó nên “thu&c” đ& tr& thù hành vi ác đ&c c&a ông già nó đ&i v&i h&. Nh&ng mà theo tui nghĩ, có l& đó là do h&u qu& c&a m&t th&i trác táng c&a Hai Th&. Nh&ng h&t th&y đ&u là đoán mò, tr&t l&t. S& th&t là Út Tiên có s&n dòng máu cùi trong ng&&i, chú bi&t mà, h&u h&t ng&&i con gái nào mang dòng máu cùi trong ng&&i thì

dung nhan rßt đßp đß, đôi má luôn luôn hßng hßng khßu gßi. Đßc bißt là máu dßm kèm theo. Bà Tßc a lão Hoàn bßc vào làng chßi là do dòng máu đó. Nhßng Út Tiên là ngßi khôn ngoan, có hßc nên bißt nghĩ đßn tßng lại u ám cßa mình. Nßu cô ta cßng kißp giang hß thì khi cußc đßi vß chißu mà nhßt là khi bßnh cßi bßc phát, thì đßi cô sß “tiêu tßng xßu quách” (12), chß có nßc đi xin ăn. Vì vßy cô ta mßi bßng lòng nhßn lão Hoàn, mßt lão già lßn hßn cô ta tßi ba con giáp mßn chßng, trong khi cô ta còn xußn sßc bißt bao kß thßm thußng.

Tôi lßi hßi:

- Em nhß hình nhß xóm Trßm Trßm trßc kia ...

Ông Ba cßp lßi tôi:

- Đßng rßi! Nßm cách đây (p 3), khoßng hßn mßt giß chßu xußng. Nói là xóm trßc kia kßa, chß bây giß là rßng trßm nßc ngßp lßp xßp. Chißn tranh liên mißn ngßi dân ß đó hß đi tß tán hßt. Bây giß, giß sß hß đßng trên nßn nhà cũ cßa hß, hß cũng hßng bißt đó chú! “Thßng hßi bißn vi tang đßn” là vßy phßi hôn chú? ß đó chß có hai vß chßng Hai Thß, đßu bßc răng long, tay chân lß loét. Hß sßng trong ngôi nhà nhß nhß hai cái bóng.

Ông Ba chép mißng:

- Cái kißp nhân sinh nghĩ cũng thßm thßng!

Đßn ông thß dài, nét mßt dầu dßu. Tôi cũng cßm thßy cái bußn len vào lòng, khi nghĩ đßn cußc đßi tßm bß nßy!

Tôi hßi:

- Nh& v&y, h& s&ng b&ng cách nào anh?

- Vì c đó chú kh&i lo. Nh& đã nói, Út Tiên đã tính đ& c n& c c& c&a mình. H& s&ng m&y đ&i cũng không h&t.

- Th& còn cô Ba H&ng thì sao?

Ông Ba tr&m ngâm m&t lát m&i tr& i.

- Ba H&ng là m&t ph& n& ti&n b&, giàu lòng nhân ái. M&t bu&i sáng, cô m&i Năm V&n vào phòng cô, r&i nói:

- “Vì c đ&i s& mà sao anh h& h&nh v&y?”

Trong khi Năm V&n tròn xoe đôi m&t thì c& (13) ti&p:

- “May mà tôi g&p, n&u ch&ng mai ai th&y thì tính m&ng anh không còn. Khuya hôm qua anh m&n gì trong phòng?”

Cô Ba H&ng càng nói thì m&t Năm V&n càng tái mét. Sau đó ba H&ng xu&ng gi&ng:

- “Tôi h&i thi&t, mà anh cũng ph&i nói thi&t cho tui nghe. Anh làm qu&c s& bao lâu r&i?”

Năm V&n cúi m&t đáp:

- “Dä! Máy nám nay räi cä Ba.”

Cô Ba Häng cäi duyên dáng:

- Ngoài viäc đä tâm trí vào chuyän quäc sä, anh còn nghĩ gäi khác näa không?”

- Dä! Tôi nghĩ đän cä Ba. Tôi nghĩ vä con ngäi nhän ái cäa cä Ba.”

- “Cä väy thäi sao...”

- “Dä! Dä!...”

Cô Ba Häng thä dài:

- “Tôi biät anh näi đäi. Tôi cũng biät anh thäng täi mà không dám näi. Cä lä vì anh ngäi thân phän täi đäi cäa mänh. Nhäng lòng täi không khi nào nghĩ vä ngäi chäng täng lai cäa mänh phäi cä thät nhiäu tiän bäc hay giäu cä. Đäi uä đäi väi täi không quan träng. Không phäi vì täi đäng säng trän nhäng läa hay trän đäng väng. Tôi nghĩ, con ngäi cän phäi cä đäc tänh cao quý đäi väi con ngäi, nhät là trong hän nhän tình yêu phäi trän hät, nhäng thä khác chä là thä yäu. Khi yêu nhau, ngäi ta chäp nhän tät cä, đäi khi còn phäi chäp nhän đäi phä väi hoàn cänh cay nghiät nhät đä đäc gän nhau, säng bän nhau cho hai con tim cùng hòa nhäp thä.”

Bäng cä đäi giäng:

- “Anh làm quäc sä, mà tänh khí hän yäu nhä väy thäi không thä män nän đäi sä.”

Năm Văn tháy tá ái bá va chám, nháng giáng không khái áp áng:

- “Tháa cô Ba, làm quác sá thì khác, còn chuyán tình cám thì khác. Hai thá đó không thá sánh nhau đâu! Vái thác dân Pháp - ká thù cáa dân tác mình, nháng ngái làm quác sá nhá chúng tôi không bao giá khiáp sá. Nháng vái cô Ba, không hiáu sao cá mái lán gáp cô, muán nói vái cô điáu gì thì tìm tôi đáp loán xá lên. Thiát thánh, tôi rát quý tráng cô Ba, tháng yêu cô Ba, nháng báo nói vái cô Ba nháng điáu đó thì tôi không dám.”

Cô Ba Háng cái dá dái:

- “Tôi biát! Tôi nói ra điáu náy không khéo ngái ngoài nghe đác sá báo “tráu tìm cát, chá thuá đái nào cát lái tìm tráu.” Tá lâu, tôi biát anh có nhiáu tình cám đác biát vái tôi. Đáu anh không nói ra, nháng qua ánh mát, cá chá cáa anh tôi đáu biát. Cháng đáu gì anh, cá mái lán tháy anh nhìn tôi nhá váy, lòng tôi cũng xao xuyán rung đáng. Lâu đán, tôi tháy thám ánh mát táy cáa anh và tôi biát mình đã tháng anh. Tôi nói báng sá thát lòng mình. Anh có khánh tôi không?”

Năm Văn hoáng hát:

- “Đá! Không bao giá tôi dám khánh cô Ba đâu! Cám án cô Ba đã nghĩ tái thân phán tháp hán náy.”

Cô Ba Háng mái gái:

- “Anh lái hác tính khách sáo á đâu đó rái! Anh Năm Văn, tái sao anh không dám cháng tá tình yêu cáa anh trác ngái con gái đã nói tiáng tháng anh? Anh ngái gì?”

Bá Ba Háng tán công bát ngá làm Năm Văn cuáng quýt:

- “Không! Tháa cô Ba, tôi không ngái gì cả. Tôi còn trách nhiám vái tá quác.”

Cô Ba Háng tiáp:

- “Tá quác là cáa cá dân tác, cháng phái cáa riêng cho tá chác, đoàn thá, tôn giáo, đáng phái chính trá nào (*). Trong đó, (rái báng nhián cá đái cách xáng há) em cũng có phán trách nhiám, chá cháng riêng gì anh. Trong tình yêu, khi chúng ta cùng chung nhìn vá mát háng, cùng có mát lý táng vái nhau thì tình yêu càng gán bó, càng dâng cao. Anh đáng táng chá có bán máy râu nhá các anh mái làm đác viác quác sá. Lách sá dân tác ta đã cháng minh hùng hán nháng tám gáng oanh liát cáa các bà Tráng, Tráu anh không biát sao?”

Năm Ván máng rá, hán tián gán sát ngái cô Ba Háng, đá hai tay lên đôi vai mám mái cáa cô:

- “Anh đá ý tháng em vì lòng phúc háu chá không vì nhan sác cáa em. Mác đáu em rát đáp. Đáp tá trong ra ngoài. Viác em lén lác cho ngái cung cáp tián bác nuôi đáng cha má hai vá cháng Tá Cung làm anh rát xúc đáng và càng quý tráng em nhiáu hán. Em là mát trái ngát trên cây đáng. Nháng ngái thân cáa em là nháng con ác quá trong xã hái loài ngái. Anh xin lái em vì đã nói nháng lái y. Anh đã tính ká rái, náu em đáp lái tình yêu cáa anh, chúng mình sá cùng nhau xây đáng mát cuác sáng mái. Mát cuác sáng trong đái gia đánh xóm làng biát tháng yêu, đoàn kát, giúp đá lán nhau, đá chúng ta chuác lái phán nào lái lám do cha, anh chúng ta đã gieo rác tá báy lâu nay.”

Cô Ba Háng thán thác vì cám đáng:

- “Anh nói đúng. Chúng ta phái làm đáu đó. Náu chúng ta không làm đác chuyán y thì chúng ta không thá làm đác viác lán lao hán. Chúng ta bát tay vào viác y ngay tá giá phút náy, không cán phái chá đán sau ngày cái nhau.”

Năm Ván vui sáng vô cùng, hán ôm chát vòng láng thon nhá cáa cô Ba Háng đá tá lòng yêu tháng lán tôn phác.”

Đåt ly råu xuång, ông Ba nhìn tôi tiäp:

- Tä đó, nhång ngäoi tá điän cùng cä cä p 3 nåy đä c vä chäng Năm Vän chiäu cä đä c biät, hä tä chia cät phän ruäng đät cäa mình cho nhång gia đänh nghäo khä nhät. Nhång tá điän khá hän mät chút, hä chä läy phän nhä lúa ruäng täng träng. Nhång ai khá giä thì đä c cô Ba Häng bán đät cho trä đän. Đäi säng ngäoi dân ä đây thay đäi hän. Sau “Ngày nông dân näi däy”, biät bao điän chä đä c ác bä tán gia bäi sän, có kä còn bä giät chät. Chä có vä chäng Năm Vän vän bình an vô sä. Hä säng an nhän trong ngôi nhà ba gian hai chäi väi đầu hän mäi mäu ruäng làm kä sinh nhäi.” Kä mät häi dài đän đây, chät ông Ba ngäp ngäng, giäng trä nên xúc đäng:

- Nhång träi già cay nghiät, nä phä lòng nhân tä cäa ngäoi có đä c. Cô Ba Häng mät vì bä làm bäng (15) sau khi sanh đäa con thä tä. Bänh không ngät nghäo läm, không đän näi vong mäng, näu thuäc thang đäy đä. Nhång chú biät mà, thäi đó, vùng näy xa xôi häo lánh...

Tôi nín läng, cäm thông väi näi buän cäa ông. Ngäoi quá cä chä c đã cho ông nhiäu ân nghĩa.

Ông Ba tiäp giäng nghän ngào:

- Đäm tang cô Ba, tá điän ä đây và các näi khác quy tä vä cäng ngàn ngäoi. Hä tä đäng đä tang cô. Hä thành tâm täng nhä ngäoi đã cäu vät hä thoát khäi cänh khän cùng.

Tôi liäc sang, thäy trên má cäa ông Ba long lanh hai dòng lä. Tôi tìm läi an äi:

- Có thä giä đây, cô Ba Häng đang ä mät näi nào đó, chä c sä thanh nhän hän cäi trän tä c näy. Và, chä c cô cũng mäm cäi sung säng vì biät còn có nhång täm lòng nghĩ đän cô.

Ông Ba läi than thä sau tiäng thä dài:

- Lão trái giá thát cay nghiát, không buông tha cho ngái nhán háu, khi cô Ba Háng chát rái thì Năm Văn cũng chát theo.

- Ông Năm Văn sao chát váy anh?

Ông Ba nghán lái:

- Trong mát chuyán sang sông thăm mát ngái tá đán cũ bá bánh náng, Năm Văn bá xuáng chìm trong vùng nác xoáy.

***

Hai mái năm sau.

Hai mái năm trôi giát xáng ngái. Mái tóc tôi đã pha màu sáng tuyát. Mát hôm tôi trá vá thăm quê háng, nhá lái ngái bán vong niên, tôi quyán đánh tìm vá p 3 đá thăm viáng ông Ba. Mác đáu vái tuái đái, tôi tin ráng ông Ba khó thá còn sáng đác. Náu quá váy, ít ra tôi cũng viáng đác má phán cáa ngái bán giá đáng kính đó. Hai mái qua, cuác đái biát bao thay đái thẳng trám. Nháng á vùng quê náy, tôi cũng không có khán tìm lái ngôi nhà cáa ngái bán cũ.

Tôi đáng tán ngán trác trác ngôi nhà, lòng bái hái ray rác, ngôi nhà ván nhá xáa, tuy nét ráu phong đã phá màu khói đá. Vài bái cá đái mác trên mái ngái. Đáu hiên và trác sân nhà, tá trong láng ngái vài tá chim se sá lòng tháng nháng cáng cá khô. Nháng con chim sá ráu rít bay là đà, khi chui vào tá lúc liáng ngán trên không rái đáu trên mái ngái.

Mát ngái đàn bà xáp xá tuái tôi, tá đầu bác tái, nhìn tôi trán trán rái máng rá kêu lên:

- Chú! Có phái chú là chú Út Toàn hôn?

Tôi ngángàng:

- Tôi đây! Xin lái...

Ngái đàn bà đơn đá:

- Chán i! Chá vá hái náo? Con (16) là con Thiáu Pháng nè. Chá quên con rái sao chú?

- Trái đát! Chá không thá nào nhìn ra cháu.

Nói xong, tôi nhìn đáa bé, cháng bán năm tuái đang sá sát nám tay Thiáu Pháng, hái:

- Con cáa cháu phái không? Đáa thá máy rái?

Thiáu Pháng cái, đáp:

- Tháng nhá náy là cháu nái cáa con. Nó là con đáu lòng cáa tháng thá ba đó chú. Mái chú vô nhà.

Mát cám giác đi vào lòng tôi. á quê, đái sáng, tính tình con ngái rát bình đá. Há thát thá chát phác và rám ráp tuân theo lá giáo cáa ông bà, cha má. Tôi còn nhá, Thiáu Pháng là ngái con thá ba (17) cáa ông Ba. “Nó” báng hoác nhá hán tôi mát tuái là quá mác. Váy mà khi nói chuyán vái tôi, mát đái u chú, hai đái u con. Thát ra, cách xáng hánh váy, lâu rái đã không còn làm tôi ngáng ngừng. Đái u làm cho tôi nghĩ là trên đái đát thân yêu cáa chúng ta ngày nay còn đác máy nái giá gìn đác nán phong hóa tát đáp áy?

Tôi nhìn gian gác của ngôi nhà, trên bàn thờ, tấm ảnh bán thân của ông Ba đang nhìn tôi mỉm cười. Có lẽ ông hài lòng vì còn có thành em biết nghĩa tình đến thăm ông. Cũng như khi xưa, khi kể chuyện về lão Hoàn cho tôi nghe mà ông như khóc về chuyện cô Ba Hằng.

Tôi hỏi Thiệu Phụng:

- Ba cháu mất bao lâu rồi? (18) đau sao vậy cháu?

Thiệu Phụng buồn bã:

- Sau khi chú già gia đình con ra đi. Ba con vẫn thờ ông hay nhớ chú. Mẹ tôi nhìn cháu, ba con đến thăm tôi con phải đến thêm phần chén đĩa và ly rượu cho chú. Ba con nói, "làm như vậy để lúc nào tao cũng nhớ chú Út thôi bây!"

Tôi thấy mình cay xè. Tôi thấy không ngờ người anh kết nghĩa với tôi lại trở nên nghĩa tình và thờ ông tôi đến mức đó. Thiệu Phụng cũng rời mắt khỏi tôi. Nó tiếp:

- Khi ba con lâm bệnh nặng, lúc nào ba con cũng nhớ đến chú, còn đến thăm tôi con sau này gặp chú phải kính trọng như lúc ba con còn sống. Trước khi nhắm mắt, ba con cũng gọi tên chú, rời mắt mình, "Út Toàn, chuyện nào em vậy?"

Nghe Thiệu Phụng kể xong, nước mắt tôi nhòa mắt, tôi bước đến bàn thờ thắp nhang quỳ lạy, cháu tôi với người anh quá cố. Thấy vậy, Thiệu Phụng òa lên khóc. Nó nghẹn ngào:

- Bây giờ chắc chỉ chín suôi ba con cũng mãi nguyện rời khỏi hôn chú?

“Phái hôn chú?” Tá miáng Thiáu Pháng buáng ra làm tôi thêm nhá hình ánh ông ba. Mái án nói hoác ká chuyán vái tôi, ông Ba tháng hái ba tiáng “phái hôn chú?”

Tôi ái chát nhá câu chuyán giáa tôi và ông. Chúng tôi cùng luán vá hai chá “Tri ká”. Ká tri ká, khi cháa trá ái đác câu hái cáa bán mình cũng áy làm khó cháu trong lòng.

Khi xáa, có hai ngái bán sáp chia tay, ngái á ái làm án đá đái ngái ra đi. Ngái ra đi hái:

- “Thát án làm món gì ngon?”

Ngái á ái cháa káp trá ái thì tiáng ngái đáa thuyán thôi thúc. Ngái ra đi vái vá tá biát. Ngái á ái cháa káp trá ái bán, ám ác trong lòng. Tá đó, ra vào buán bã. Hai mái năm sau - cũng hai mái năm, hai mái đáu đá bác. Thoát gáp nhau trên đát khách. Ngái á ái vái nói lián:

- “Thát án náng ngon ám!”

Ngái ra đi ôm chám áy bán, ngám ngùi...

- Anh ba ái! Ngày em ra đi, anh hái, “cháng nào chú trá ái?” Em cháa biát trá ái sao, thì vái vàng tá biát. Em thát có ái vái anh. Hai mái năm trôi giát xá ngái, trá vá thăm quê háng, em vá đây vái anh thì anh đã thành ngái quá cá. Nay trác váng hán anh, em xin bát chác ngái xáa trá ái, “nay em đã vá vái anh.”

***

Ngái trên chiác Boeing 747 cáa háng hàng không Károea Airline trá ái Hoa Ká. Trong chuyán bay náa vòng trái đát, tôi không tài nào ngá đác. Hình ánh quê háng, tình cám con ngái án ái chôn nhau cát rán đã làm cho tôi nghĩ tái cuác sáng, tình cám cáa nháng đáa con xa láa tá

NGHĨ BẠN VONG NIÊN

Tác Giả: Thái Quác Máu

Thứ Sáu, 07 Tháng 10 Năm 2011 09:01

---

quác. Ở đây vät chät, tiän nghi, giä giäc đã gäm nhäm län män tät cä nhäng gäi cao đäp cäa nän văn hóa quê häng. Đä räi, đän mät ngày nào đó, chính nhäng con ngäi có cäi rä nguän gäc bây giä sä chäng còn biät quê häng mình ở phäng träi nào, chäng khác gì nhäng ngäi nô lä da màu đän tä xä Phi châu nghèo khó. Còn chäng, chä là mái tóc màu da...

Càng nghĩ, tôi thäy lòng mình càng se läi.

Tä quäc ở i! Quê häng tôi ở i! Xin hãy näi räng vòng tay thäng xót chúng con. Hãy tha thä chúng con, nhäng đäa con trät xa läa näi chôn nhau cät rän, trät xa läa đäng ruäng quê häng đä trä thành nhäng kä lang thang näi xä ngäi và đang tiän đän trên con đäng vong bän.

Atlanta 06, 8, 1997

Thái Quác Máu

Ghi chú:

1. Cä : Mät đäng cä chuyên chä nông sän, mät loäi “xe không bánh”. Có hai cây gäng dài, máng trên cä trâu nhä cái ách, chäy dài ở đó ra sau. Thành cä đäng cä đóng thäng ngay tên hai chäng gäng. Khi trâu bò kéo đi, phän sau hai đäng gäng kéo lê trên mät đät.

2. Bä : Đäng cä chäa lúa nhà nông, đan bäng tre, näa. Räng khoäng 1 mét trä lên, dài tùy ý muän đäng kính cäa bäng hay nhä. Khi chäa lúa ngäi ta đäng đäng chäng u ngang lên, chäng u dài cuän thành vòng tròn ở đó đóng nhäng cây cä chung quanh phía ngoài làm sän cho chäng chän.

3. Gäa : Đän vä đo läng, dùng đäng các loäi hät. Làm bäng tole hoäc đan bäng tre. Dung tích ở 35 đän 41 lít, tùy đäa phäng. Män Nam thäng dùng gäng 41 lít, đôi khi có vùng dùng gäng đän 41.5 lít hoäc 42 lít (lite = 1dm³). (Xin nói thêm, dùng gäng gäng nhäng dùng “Chäc”. Ở män Nam, mäi “chäc” thông thäng có 10 hoäc 12 đän vä. Vài đäa phäng mät chäc đän 14 hoäc 16 đän vä).

4. Sĩ quân: Táng lãnh hay quý tác ngày xáa chái mác mát vùng đát táng đái làm lãnh đáa riêng đá tá cai trá mà không cháu ánh háng bái tráu đánh vua chúa.

5. Xiêm La, tên cũ cáa Thái Lan.

6. “Đi ngoài” hay “đi đáng”: đi vá sinh. Thuá áy, ngá i nông dân mán Nam tháng đá bài tát tá đáng ruáng.

7. Phú Lang Sa: Thá i đó gá i nác Pháp báng Phú Lang Sa.

8. Pháng: Dáng cá phát cá, lát, lá i báng thép, to bán. Lá i và cán pháng không nám tháng nhá gá m đáao. Cán pháng cúp lá i thành góc vuông.

9. Đáng bà, đáng ông: Đáng bà, đáng ông, lá i nói thông đáng cáa ngá i dân mán Nam thá i đó.

10. Bà chè: Xáng bánh chè, kháp xáng có hình tròn đát đáu gá i ngá i.

11. Cán “gát”: cán rát, đásáng á mán Nam (lá các tánh mán Tây thì nháu hán) khi phát âm không phân biát đác chá “R” vá i chá “G” hoác chá “V” vá i chá “D”. Há dùng “G” thay cho “R”, dùng “D” thay cho “V”. Cháng hán đá “guáng”, đá “gáng”, “con cá gô bá trong gá kêu gá gá”, hay “Vá vá i Dá”. Nháng khi viát thì viát đáng nháng máu tá. Cháng hán, có ngá i nói “cái báp” nháng khi viát, há viát “cái báp”. Giáng nháng á mán Bác chá “L” vá i chá “N” hoác chá “D” vá i chá “R”. Ví đá: “Xe nam neo ná (xe lam leo lá), mác ráu (mác đáu), trong khi vá đáa pháng mán Trung không phát âm đáng chá “Ă”, sáng bán páng páng, há nói sáng bán páng páng hoác tát đán = tát đán.

12. Cùi: Bánh há i. Mát trong bán cháng nan y trong ngành Đông y.

13. *Tiêu tủng = cháng còn gì. Xú quách = xáng có thát cáa đáng vát đác náu rát láy nác náu phá, hátáu.*

14 + 18: *Cá, ánh = Đái tángáng thá hai, cách nói đán gán cáa ngáng i mán Nam đá chá côáy, anháy.*

15. *Quác sá : Làm chính trá. Ngôn ngá mán Nam thái đá.*

16. *Làm băng: Sau khi sanh xuát huyát nhiáu, không cám lái đác.*

17: *Con: á đây = Cháu, đái tángáng thá nhát. Khi xáng há trác nháng ngáng i có ngáng bác ông bà cha má chú bác cô dì, ngáng i mán Nam không xáng cháu mà xáng con.*

18. *á đây, tác là đáa con sinh lán thá hai. Mán Nam, đáa con sinh lán thá nhát gái thá Hai.*

(* *Câu nói náy cáa tôi (Thái Quác Máu), đã đác máu tá báoá Hoa Ká đáng trong mác danh ngôn, váy mà phóng viên Xuân Háng cho là cáa cá thá táng CS Viát Nam Võ Văn Kát. Xin xem bài viát đáng i đây (trích táp Tán Mán cáa Thái Quác Máu):*

* Câu nói cáa ai?

Ngày 4/5/07, trang Web BBC, đáa tin phóng viên Xuân Háng cáa BBC pháng ván cáu Thá táng Viát Nam Võ Văn Kát vào ngày 17/4/07.

Trong bài viát có nêu lên lái phát biáu cáa cáu Thá táng Võ Văn Kát: “Tá quác Viát Nam không cáa riêng mát đáng phái, mát phe phái, tôn giáo nào.”

N u bài vi t ch t ng thu t i i c a c u Th t ng Võ Văn K t m t cách bình th ng, đ ng i nghe có th h u, c u Th t ng K t nghe hay đã xem qua i y đ u đó i i p i trong câu chuy n, có i t i không lên t i ng. Đ àng n y, trang Web BBC, đ àng hình c u Th t ng Võ Văn K t và phóng viên Xuân H ng tr ên, phía d i còn trích d n câu nói y, và ghi chú hàng ch nh , “C u Th t ng Võ Văn K t” (xem hình).

Hàng ch nh phía d i đ xác đ nh tác g c a i nói tr ên.

Nh th nh ng ai ch a hay không b i t s coi đó là i nói c a c u Th t ng Võ Văn K t. Vì c làm n y c a trang Web BBC hoàn toàn sai! B i vì, đó là i nói c a t i, t c Thái Qu c M u. T i vi t i nói đó trong truy n ng n “Ng ũ i B n Vong Ni ên”, đ àng trong p v n th Gió Quy n H ng Đ ng, Dân Vi t xu t b n năm 1998. và tr ên nh i u t báo khác Hoa K , Canada và Pháp. Nguyên v n nh sau:

...
- “Không! th a cô Ba, t i không ng i gì c . T i còn trách nh m v i t qu c.”
Cô Ba H ng t i p:

- “T qu c là c a c dân t c, ch ng ph i c a riêng cho t ch c, đ àn th , tôn gi áo, đ ng phá i chính tr ã nào (*).

Sau đó, t i vi t i nh sau: “T qu c là c a c dân t c, ch ng ph i riêng c a m t cá nh n, hay c a m t t ch c, đ ng phá i, đ àn th , tôn gi áo nào.”
Cầu vi t i n y, đ c đ àng tr ên p chí Dân Vi t nh i u k . T nguy t san Ng c Lân New Orlean, Louisiana đã đ àng trong m c danh ngôn.

T i vi t câu nói tr ên đã h n m i năm tr c (vi t năm 1997, xu t b n năm 1998) m i năm sau, c u Th t ng Võ Văn K t m i phát b i u trong đ p phóng viên Xuân H ng ph ng v n, ngày 4/5/2007.

V y, i nói đó c a Thái Qu c M u hay c a c Th t ng Võ Văn K t? Đ ngh BBC tr i.